

**SVEUČILIŠTE JOSIPA JURJA STROSSMAYERA U OSIJEKU
POLJOPRIVREDNI FAKULTET U OSIJEKU**

Ana Bukić

Sveučilišni preddiplomski studij

Smjer: Zootehnika

**GOVEDARSKA PROIZVODNJA U REPUBLICI HRVATSKOJ OD 2006.
DO 2015. GODINE**

ZAVRŠNI RAD

Osijek, 2016.

**SVEUČILIŠTE JOSIPA JURJA STROSSMAYERA U OSIJEKU
POLJOPRIVREDNI FAKULTET U OSIJEKU**

Ana Bukić

Sveučilišni preddiplomski studij

Smjer: Zootehnika

**GOVEDARSKA PROIZVODNJA U REPUBLICI HRVATSKOJ OD 2006.
DO 2015. GODINE**

ZAVRŠNI RAD

Povjerenstvo za obranu završnog rada:

1. Izv. prof. dr. sc. Vesna Gantner, predsjednik
2. Prof. dr. sc. Pero Mijić, mentor
3. Doc. dr. sc. Nikola Raguž, član

Osijek, 2016.

SADRŽAJ

1. Uvod.....	1
2. Operativni program razvoja govedarske proizvodnje Republike Hrvatske od 2004. do 2009. godine.....	2
3. Statistički podatci u govedarstvu Republike Hrvatske za razdoblje od 2006. do 2015. godine.....	4
3.1. Ukupan broj goveda.....	4
3.2. Pasminska struktura u Republici Hrvatskoj.....	4
3.2.1. Alohtone pasmine goveda.....	5
3.2.2. Autohtone pasmine goveda.....	8
3.3. Podaci o proizvodnji mlijeka.....	10
3.3.1. Razdoblje od 2006.do 2009.godine.....	10
3.3.2. Razdoblje od 2010.do 2015.godine.....	11
3.4. Podaci o proizvodnji mesa.....	12
4. Osvrt na dosadašnju proizvodnju.....	15
5. Plan razvoja govedarske proizvodnje.....	17
6. Zaključak.....	19
7. Popis literature.....	20
8. Sažetak.....	22
9. Summary.....	23
10. Popis grafikona.....	24
11. Popis slika.....	25
12. Popis tablica.....	26

TEMELJNA DOKUMENTACIJSKA KARTICA

1. Uvod

Goveda funkcioniraju kao biološke tvornice koje imaju sposobnost preraditi biljnu hranu u svom organizmu u iznimno vrijedne proizvode; meso i mlijeko. Ljudi svakodnevno koriste meso i mlijeko u svojoj prehrani, pa se stoga govedarstvo s pravom nalazi na prvom mjestu u stočarstvu Republike Hrvatske. Domaće životinje kao što su svinje i perad ne mogu preraditi sirovu krmu, jer nisu preživači. Svinje i perad se moraju hraniti proizvodima koje koristi i čovjek u svojoj prehrani; kukuruz, mlijeko, soja itd. Tada govedarstvo opet dolazi u prvi plan, jer goveda nisu konkurenti čovjeku u prehrani, nego nasuprot tome, čovjek može od goveda dobiti proizvode koji su nepohodni za ljudsku prehranu. Kao stočarska grana zauzima najveći udio u ukupnim prihodima poljoprivrede, a sa ratarstvom kao drugom granom poljoprivrede izvrsno se nadopunjava. Ratarska proizvodnja opskrbljuje goveda biljnom hranom, a govedarska proizvodnja doprinosi biljnoj na način da proizvodi goveđi gnoj koji tlo čini rahlim i plodnijim. Unatoč velikom doprinosu govedarstva u poljoprivredi Republika Hrvatska i dalje nije konkurentna na tržištu. Jedna je od rijetkih zemalja koja ima pogodno tlo i klimu za daljni razvoj, ali nedovoljno kapitala da bi to i ostvarila. Još jedan problem koji se javlja je dominacija manjih gospodarskih objekata koji nemaju dovoljan broj krava po gospodarstvu, a isto tako nemaju ni dovoljno znanja da bi se njihova govedarska proizvodnja razvila u neku veću, tržišnu proizvodnju. Također, za razliku od drugih zemalja u Europi, Hrvatska nema dovoljno goveda po ha obradive površine, niti po broju stanovnika. Zbog svih navednih činjenica prisiljeni smo uvoziti mlijeko iz drugih država kako bismo podmirili vlastite potrebe. Proizvodnja goveđeg mesa je posljednjih dvadeset godina smanjena, a razlog tome je viša cijena goveđeg mesa u odnosu na ostale vrste mesa, pa je i potrošnja u skladu s tim niža. Stoga se u Republici Hrvatskoj govedarstvo nastoji što više usmjeriti na kombiniranu proizvodnju i sa samo jednom pasminom goveda ostvariti podjednako dobre rezultate u mlijeckarskoj i mesnoj proizvodnji. Kako bi se hrvatsko govedarstvo u budućnosti moglo bolje razvijati vrlo je važno pratiti proizvodnju mesa i mlijeka tijekom proteklih godina, proučiti broj goveda i strukturu pasmina, broj gospodarstava i uzgajivača. Cilj ovog rada bio je prikazati situaciju u govedarskoj proizvodnji Republike Hrvatske od 2006. do 2015. godine.

2. Operativni program razvoja govedarske proizvodnje Republike Hrvatske od 2004. do 2009. godine

Stanje hrvatskog govedarstva godine 2004. bilo je poprilično uzdrmano teškim stanjem na farmama koje su bilježile mali broj grla po farmi i nisku proizvodnju mlijeka od oko 2.600 litara mlijeka po kravi godišnje. Zbog takvog stanja u proizvodnji hrvatsko govedarstvo nije više moglo podmiriti potrebe stanovništva za mesom i mlijekom, pa je osmišljen državni plan kojim bi se poticao razvoj govedarstva, te konkurentnost na stranom tržištu.

‘Operativni program razvitka govedarske proizvodnje’ izrađen je 2004.godine od strane Ministarstva poljoprivrede, šumarstva i vodnoga gospodarstva s ciljem povećanja konkurentnosti domaće proizvodnje (MPŠVG, 2004.). Ciljevi Operativnog programa bili su prvenstveno izgradnja novih farmi, te adaptacija već postojećih farmi kojima bi se osigurala oprema i nabava novih životinja. Planiralo se izgraditi 1.200 mliječnih farmi s prosječno 40 krava i 228 novih farmi sa prosječno 60 krava koje bi bile uzgajane u sustavu ‘krava-tele’. Također, izrađena je projekcija potreba stanovništva za mlijekom i mesom, pa je pretpostavka bila da će u idućih pet godina potrošnja mlijeka sa 180 litara po stanovniku porasti na 200 litara, a da će se potrošnja mesa sa oko 10 kg po stanovniku, povećati na 14 kg. Stoga, planirana godišnja proizvodnja mlijeka bila je oko 1.200 000 000 litara, što je značilo da jedna krava mora dati godišnje oko 5.180 litara mlijeka. Cilj je bio proizvesti i oko 68.150 tona mesa (govedina, junetina) da bi se podmirile potrebe stanovništva.

Na kraju 2008. godine bilo je vidljivo kako postignuti rezultati u proizvodnji mlijeka i mesa nisu zadovoljavajući s obzirom da se planiralo postići dvostruko više no što se postiglo u stvarnosti. Tako je primjerice godine 2008. proizvodnja mlijeka iznosila 802 milijuna litara, a Operativnim programom planiralo se postići čak 400 milijuna litara više (MPŠVG, 2008.).

Tablica 1. Broj utovljene junadi iz domaćeg uzgoja i uvoza (HPA,2004./08.)

Godina	Broj grla (domaći ugoj)	Broj grla (uvoz)	Ukupno
2006.	12.668	55.474	68.142
2007.	22.068	61.722	83.790
2008.	36.957	59.260	96.217
Ukupno	71.693	176.456	248.149

Prema podacima iz Tablice 1. broj utovljene junadi od 2006. do 2008.godine porastao je za oko 28.075 grla, no taj broj nije porastao u skladu sa planiranim brojkama iz Operativnog programa. Prema Programu, do kraja 2008.godine trebalo je biti preko 200.000 utovljene junadi, a utovljeno ih je tek 96.217. Zaključeno je kako postavljeni ciljevi Operativnog programa nisu ostvareni i zbog nedovoljne zainetresiranosti proizvođača koji su bili na oprezu kod kreditnih zaduženja. Također, za neke novoizgrađene farme nisu postojale građevinske dozvole, a usto i nije bilo dovoljno specijaliziranih tvrtki za izgradnju farmi.

Državnim programom Hrvatska je težila biti konkurentna onim proizvodnim sustavima kakve imaju ostale zemlje članice EU. U male proizvodne jedinice nije se ulagalo jer nisu proizvodile dostatne količine mlijeka, te zbog toga nisu mogle biti konkurentne na tržištu. Umjesto proizvodnje mlijeka na takvim farmama poticao se uzgoj u sustavu 'krava-tele'. Jedan od pozitivnih učinaka Programa bio je povećanje otkupa mlijeka za oko 23% u razdoblju od 2003. do 2007.godine. (Miličić, 2010.) No ni to se nije pokazalo dobrim riješenjem pošto je otkup mlijeka nakon 2007.godine bio u sve većem padu, pa se Program ugasio krajem 2009.godine, jer nije donio očekivane rezultate.

3. Statistički podatci u govedarstvu Republike Hrvatske za razdoblje od 2006. do 2015. godine

3.1. Ukupan broj goveda

Već dugi niz godina hrvatsko govedarstvo prate negativni trendovi u ukupnom broju goveda svih kategorija. Zadnjih dvadeset godina broj goveda se konstantno smanjuje, a jedan od glavnih razloga za ovakvo stanje u govedarstvu je ratno razdoblje što nam govori činjenica kako se broj goveda od 1990. do 1995. smanjio za gotovo 50%. Godine 1990. bilo je oko 830.000 goveda, a da se hrvatsko govedarstvo još nije uspjelo oporaviti ni deset godina kasnije govori podatak kako je 2000.godine zabilježeno tek 426.570 grla. Godine 2006. broj goveda je porastao za oko 12.000 grla, dok je kod broja krava u isto vrijeme zabilježen pad za više od 9.000 grla. Godine 2010. zabilježeno je oko 15.000 krava manje, nego prethodne godine i Hrvatska je sve više ovisila o uvozu živih grla i stranom kapitalu iako ima izvrsne prirodne uvjete za razvoj.

Tablica 2. Ukupan broj goveda u razdoblju od 2006. do 2015.godine (DZS-HGK;HPA)

Godina	Ukupan broj goveda	Ukupan broj krava
2006.	482.905	241.084
2007.	467.077	234.671
2008.	453.555	226.000
2009.	447.151	224.719
2010.	444.314	209.336
2011.	446.555	206.291
2012.	451.517	191.354
2013.	442.432	180.946
2014.	440.637	178.827
2015.	454.272	174.805

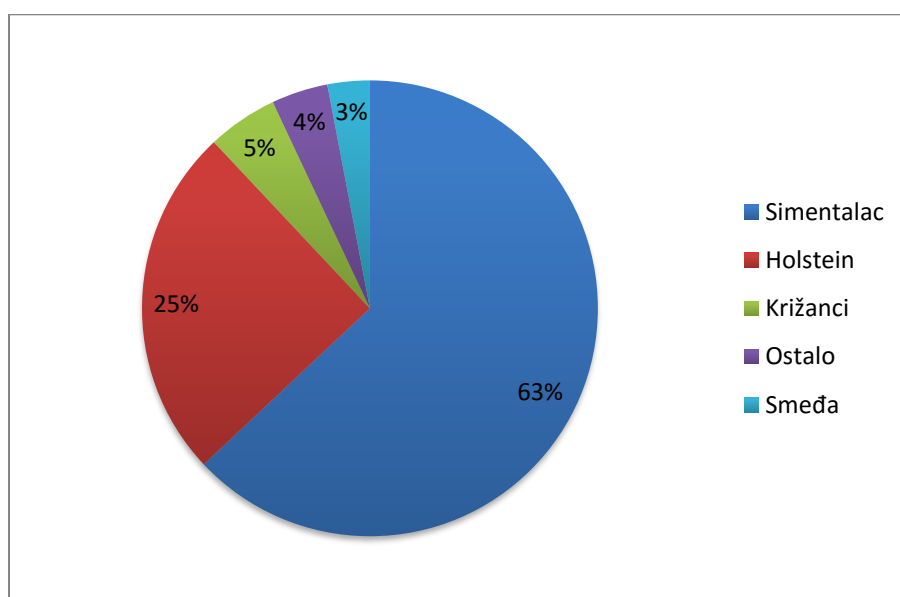
Iako je prema podacima iz Tablice 2. vidljivo kako je broj goveda od 2006. do 2014. godine opao za 66.279 grla, podaci iz 2015.godine vrlo su optimistični s obzirom da se u razdoblju od samo jedne godine ukupan broj goveda povećao za oko 14.000 grla. Broj krava je i dalje u padu, ali se ponovo pokreće državni program kojim bi se govedarstvo trebalo oporaviti idućih par

godina. Unatoč gubicima u proizvodnji, sve više je stručnjaka na području govedarstva koji usmjeravaju govedarstvo prema modelu kakvog imaju razvijene zemlje EU. Sve više se teži razvoju govedarstva uvodeći suvremenu tehnologiju u proizvodnju, te osjemenjivanje sa genetski kvalitetnim bikovima. Također se posvećuje posebna pažnja manjim uzgajivačima koji su sa svojim udjelom i dalje okosnica govedarstva Republike Hrvatske.

3.2. Pasminska struktura goveda u Republici Hrvatskoj

3.2.1. Alohtone pasmine goveda

Hrvatsko govedarstvo dugi niz godina počiva na mliječnim i kombiniranim pasminama goveda, a u ukupnoj pasminskoj strukturi čine čak 91 % populacije. Manji broj čine mesne i autohtone pasmine goveda čiji je udio populacije tek oko 4 %, dok ostalih 5 % čine križanci specifičnih osobina usmjerenih na proizvodnju mlijeka ili mesa, prema potrebi uzgajivača. Najzastupljenije pasmine u strukturi Republike Hrvatske su simentalaska pasmina goveda, Holstein i smeđe govedo (Grafikon 1.).

Grafikon 1. Pasminska struktura ukupnog broja krava (HPA,2015.)

Simentalac je kao kombinirana pasmina u Hrvatskoj prepoznata još u 19.stoljeću i kasnije je vrlo uspješna u proizvodnji mlijeka i mesa, pa upravo iz tog razloga je 2006.godine činila oko 72% (133.816 grla) ukupne populacije krava. Godine 2015. udio populacije simentalke pasmine pao je na 63 % što je gotovo za 10% manje nego 2006.godine. Iako se broj simentalke pasmine od 2006. do 2015. postupno smanjivao, usporedno s tim, povećavao se broj krava pod kontrolom mliječnosti, pa je od 110.002 krava 2015.godine čak 51,2% bilo u kontroli mliječnosti.

Slika 1. Simentalско говедо на Јесенском међународном бјеловарском сајму 2013.године

(<http://www.agroklub.com/agrogalerija/21-jesenski-medjunarodni-bjelovarski-sajam/11813/>)

Posljednjih desetak godina prisutan je trend smanjenja udjela simentalke pasmine sa istovremenim povećanjem ukupne populacije Holstein pasmine. Ova promjena pasminske strukture prije svega je posljedica povoljne cijene mlijeka u mliječnom sektoru. Godine 2006. Holstein pasmina je u pasminskoj strukturi sudjelovala sa 23 % da bi do 2009.godine porasla na čak 29,20 % . Zbog smanjenja otkupne cijene mlijeka i povećanja cijene stočne hrane, Holstein populacija postupno se smanjuje od 2009.godine, pa danas u strukturi sudjeluje sa 25 % ukupnog

broja svih krava. Zajedno sa simentalском pasminom vodeća je u pasminskoj strukturi zbog izrazito dobrih mliječnih svojstava, te je najvažnija pasmina u Hrvatskoj specijalizirana za proizvodnju mlijeka. (HPA, 2013.)

Smeđe govedo koje se u Hrvatskoj uglavnom uzgaja na području Gorskog kotara, Like i Dalmacije danas sudjeluje u pasminskoj strukturi sa oko 3 % populacije. Kombinirana je pasmina sa boljim mliječnim svojstvima, vrlo je otporna na nepovoljne uvjete i sposobna u prosjeku dati oko 4.000 litara mlijeka u laktaciji. Populacija smeđeg goveda godine 2006. imala je ukupno 5.907 grla i sudjelovala je u pasminskoj strukturi sa 3,24 %. Godine 2010. populacija smeđeg goveda pala je na manje od 3 %, a dijelom su za to zaslužni križanci koji su se počeli uvoditi u proizvodnju. Od 2010.godine, pa sve do danas, udio Smeđeg goveda u pasminskoj strukturi iznosi oko 3 %.

Križanaca do 2010.godine nije ni bilo, a onda ih je te iste godine zabilježeno oko 3,20%. Otad je njihov broj postupno rastao, pa danas čine 5% ukupne populacije. Postižu iznimno dobre rezultate u tovu, a najviše je križanaca simentalске i Holstein pasmine, te simentalске i Charolais pasmine goveda.

Autohtone pasmine i pasmine za proizvodnju mesa 2006.godine činile su ukupno 1% u pasminskoj strukturi svih krava. Od 2010.godine broj mesnih i autohtonih pasmina se povećavao, pa danas njihova populacija sudjeluje u strukturi sa 4%. Posljednjih desetak godina, najbrojnije mesne pasmine bile su Hereford, Charolais i Angus. Od ukupno 4.762 mesnih pasmina zabilježenih 2015.godine, najbrojnija je pasmina Angus sa ukupno 1.668 grla. Uz Angus pasminu, Charolais (1.385 grla) i Hereford (1.1018 grla) sa približno jednakom populacijom čine vodeće mesne pasmine u Republici Hrvatskoj. U manjem broju prisutne su i Limousin pasmina koju odlikuju vrlo dobre tovnе osobine, Salers pasmina, Aubrac, Blonde d' Aquitaine i Škotsko visinsko govedo koje je pogodno za ekstenzivni uzgoj proizvodnje mesa.

Sve više je aktualan kombinirani sustav uzgoja na manjim farmama, pošto većinu populacije krava u Hrvatskoj i dalje čine pasmine prilagođene više mliječnoj nego mesnoj proizvodnji. Simentalska pasmina goveda čini više od 60 % u ukupnoj strukturi krava, dok mesnih pasmina ima tek oko 2,5 %. Kako mliječne pasmine poput Holstein-Friesian krava nisu prilagođene proizvodnji mesa, manji farmeri takve slabije mliječne krave osjemenjuju sa bikovima mesnih pasmina. Obično se slabo proizvodne mliječne krave križaju sa Belgijskim plavim govedom, pa se na taj način dobije vrlo kvalitetna telad za tov. Isto tako, Hrvatska bi mogla ostvariti značajne rezultate u proizvodnji 'krava-tele' i na taj način nadomjestiti pad plotkinja u mliječnom govedarstvu. (Ivanković, 2015.)

3.2.2. Autohtone pasmina goveda

Pozitivna strana hrvatskog govedarstva su uspješno očuvane autohtone pasmine goveda čije je genetsko naslijeđe dio nacionalnih resursa koje treba čuvati i održavati. Postupnom odumiranju naših izvornih pasmina goveda najviše je doprinijelo uvođenje stoke sa dvostruko većom proizvodnjom mesa i mlijeka, depopulacija ruralnih krajeva i uvođenje mehanizacije u poljoprivredu čime su autohtone pasmina goveda izgubile svoju radnu funkciju. Zaštita naših pasmina goveda u Republici Hrvatskoj počela se provoditi još devedestih godina dvadesetog stoljeća kontinuiranim uzgojnim radom, osnivanjem udruga i osiguranjem novčanih potpora za uzgajivače. (Ivanković i sur, 2006.)

Tri su izvorne pasmina Republike Hrvatske: Buša, Istarsko govedo (boškarin) i Slavonsko-srijemski podolac. Buša koja nastanjuje krška i gorska područja najbrojnija je autohtona pasmina, a sa 703 grla i efektivnom veličinom (Ne) od 204,04 spada u skupinu visoko ugroženih pasmina. Najviše je onih uzgajivača koji uzgajaju Istarsko govedo i to na području Istre i Primorsko-goranske županije. Danas broji 781 grlo, a sa efektivnom veličinom populacije (Ne) od 198,53 pripada skupini visoko ugroženih pasmina. Slavonsko-srijemski podolac koji nastanjuje uglavnom Slavoniju, Srijem, Baranju i Podravinu, najugroženija je pasmina od navedenih. Od samo 183 grla u populaciji i sa efektivnom veličinom (Ne) od 45,05 prema FAO

organizaciji svrstana je u kritično ugroženu pasminu goveda. (HPA, Godišnja izvješća 2008./2015.)

Slika 2. Slavonko-srijemski podolac (Zlatni Lug)

(http://zlatnilug.hr/staro/index.php?option=com_content&view=article&id=156:bos-taurus&catid=37:novosti&Itemid=163)

Unatoč malom broju životinja u populaciji Slavonsko-srijemskog podolca, zabilježen je porast u broju grla tijekom posljednjih desetak godina. Godine 2008. zabilježeno je tek 116 grla u populaciji, a već 2010.godine taj broj je porastao na 157 životinja. Zahvaljujući vrijednom radu udruga izvornih pasmina Republike Hrvatske i novčanim potporama uzgajivačima, broj životinja se tijekom godina postupno povećavao. Povećanju broja populacije zasigurno su pridonijele i aktivnosti Udruge uzgajivača Slavonsko-srijemskog podolca osnovane još 2008.godine u Slavanskom Brodu.

Isto tako radilo se i na zaštiti ostalih autohtonih pasmina što se vidi po postupnom povećanju populacije Buše i Istarskog goveda. Tako je primjerice godine 2008. populacija Buša imala tek 188 životinja, da bi do 2014.godine taj broj porastao na čak 703 grla. Istarsko govedo je prije desetak godina bilo u daleko boljoj situaciji u odnosu na ostale izvorne pasmine, pa je populacija imala 481 životinju i kao takva imala najbolji status od navedenih. Daljnjim očuvanjem, autohtone pasmine uzgajane u ekološkom okruženju mogu se plasirati na otvoreno tržište i ponuditi u obliku prepoznatljivih proizvoda Republike Hrvatske izvrsne kvalitete.

3.3. Podaci o proizvodnji mlijeka

Proizvodnja mlijeka je drastično opala u razdoblju od 1990. – 1995.godine sa 883 milijuna litara mlijeka na oko 572 milijuna litara kao posljedica ratnih zbivanja u Republici Hrvatskoj.

3.3.1. Razdoblje od 2006. do 2009.godine

Godine 2006. od ukupno 239.172 mliječnih i kombiniranih pasmina, 42,3 % ih je bilo pod kontrolom mliječnosti. Unatoč smanjenom broju proizvođača za 14,38 % u odnosu na 2005.godinu i smanjenoj količini otkupljenog mlijeka, proizvodnja mlijeka povećala se za 4,28 % u odnosu na prethodnu godinu. Ukupno se proizvelo 632 milijuna litara mlijeka isporučeno od 38.151 proizvođača, a do povećanja proizvodnje mlijeka došlo je uslijed povećanja broja muznih krava na obiteljskim gospodarstvima i specijalizacije proizvodnje.

Iduće godine, nastavljen je trend povećanja proizvodnje mlijeka, uz smanjenje broja proizvođača mlijeka za oko 15 %. Količina otkupljenog mlijeka bila je veća u 2007.godini za 3,54 % i ne samo da je povećana količina otkupljenog mlijeka, već i kvaliteta mlijeka. Tako je primjerice, 2002.godine mlijeka E i I klase bilo manje od 30 %, da bi do 2007.godine poraslo na više od 58 %.

Godina 2008. popraćena je smanjenom proizvodnjom mlijeka od oko 658 milijuna litara, ali je povećan broj krava pod kontrolom mliječnosti. Od ukupno 225.540 krava mliječnih i kombiniranih pasmina, čak 53,90 % ih je bilo pod kontrolom mliječnosti. Prema podacima HPA godine 2009. isporučeno je oko 675 milijuna litara mlijeka od strane 23 000 isporučitelja, te je povećana proizvodnja mlijeka za oko 181 kg po kravi pod kontrolom mliječnosti. Higijenska kakvoća mlijeka rasla je tijekom godina, pa je tako 2008.godine isporučeno 72,1 % mlijeka E i I klase, da bi 2009.godine taj broj porastao na 79,9 %. (HPA, 2006./2009.)

3.3.2. Razdoblje od 2010. do 2015. godine

Godine 2011. nastavlja se trend smanjenog broja proizvođača, ali je proizvodnja mlijeka od 626 milijuna litara mlijeka povećana u odnosu na 2010.godinu. Također, povećavala se i kvaliteta mlijeka, a unatoč manjem broju mliječnih i kombiniranih pasmina, broj krava pod kontrolom mliječnosti je rastao. U razdoblju od 2011. do 2013.godine nastavlja se negativni trend smanjene količine proizvedenog mlijeka, uz povećanu kvalitetu mlijeka. Od ukupno 167.491 mliječnih i kombiniranih pasmina, 60,7 % ih je bilo pod kontrolom mliječnosti zahvaljujući naprednoj tehnologiji u proizvodnji mlijeka tijekom godina.

Proizvodnja mlijeka 2014.godine povećala se u odnosu na prethodnu godinu, sa 504 milijuna litara mlijeka na 523 milijuna mlijeka, ali je količina prikupljenoga kravljeg mlijeka u 2015. u odnosu na 2014. smanjena je za 1,8%. Proizvedeno je oko 513 milijuna litara mlijeka od ukupno 9.948 proizvođača. Od 159.268 mliječnih i kombiniranih pasmina krava, čak 61,9 % ih se nalazi pod kontrolom mliječnosti. Uvodeći suvremenu tehnologiju u mliječarsku proizvodnju, postigli smo vrhunsku kvalitetu mlijeka, pa je čak 95,9 % mlijeka u 2015.godini bilo E i I klase. (HPA, 2011./2015.)

Tablica 3. Ukupna proizvodnja mlijeka u RH od 2006. do 2015.godine (HPA,2006./2015.)

GODINA	PROIZVODNJA KRAVLJEG MLIJEKA (milijuna litara)
2006.	632
2007.	673
2008.	658
2009.	675
2010.	624
2011.	626
2012.	602
2013.	504
2014.	523
2015.	513

3.4. Podaci o proizvodnji mesa

Devedesetih godina prošlog stoljeća proizvodnja goveđeg mesa je stagnirala, smanjen je otkup teladi za tov, a povećan je uvoz jeftinije teladi koja je bila osnovna komponenta za proizvodnju mesa. Zabilježen je pad proizvodnje mesa od 1990. do 1995.godine sa 117.000 tona na 65.000 tona mesa, ponajviše zbog ratnih zbivanja. Nakon 1998.godine, proizvodnja mesa je porasla, pa je do 2006.godine ukupan prirast goveda iznosio oko 72.000 tona.

Godine 2007. uveden je novi Pravilnik o kakvoći goveđih trupova i polovica koji nalaže da se progeni test na tovnne osobine i kakvoću mesa osim u testnoj stanici obavlja i na liniji klanja prilikom klasiranja goveđih trupova. Klasiranje se obavlja prema EUROP shemi, a uz podatke o kakvoći mesa i tovnim osobinama, uzimaju se i podaci o neto dnevnom prirastu i randmanu mesa. Godine 2007. i 2008. proizvelo se približno 45.000 tona goveđeg mesa, da bi taj broj do 2010.godine porastao na više od 48.000 tona proizvedenog mesa. (HPA, 2007./2010.)

Iako su trendovi u govedarstvu godine 2011. bili poprilično zabrinjavajući zbog nedostatne količine teladi, zabilježeni su pozitivni trendovi u tovnom govedarstvu u odnosu na prethodne godine. Od ukupno 245.944 klasiranih goveđih trupova i polovica, 208.183 trupova je domaćeg podrijetla, dok ostatak otpada na uvoz. Potrošnja goveđeg mesa u odnosu na potrošnju mlijeka i mliječnih proizvoda bila je i dalje niska, a godine 2011. iznosila je 9,9 %. Razlozi smanjene potrošnje goveđeg mesa tijekom godina su pojava goveđe spongiformne encefalopatije (BSE), visoke cijene goveđeg mesa u odnosu na ostale vrste mesa i trend povećanja potrošnje bijelog mesa peradi zbog smanjenog udjela masti.

Tablica 4. Broj klasiranih goveđih trupova u razdoblju od 2006.do 2015.godine (HPA,2006./15.)

Godina	Broj klasiranih goveđih trupova i polovica iz domaćeg uzgoja	Broj klasiranih goveđih trupova i polovica iz uvoza	Ukupan broj klasiranih goveđih trupova i polovica
2006.	169.326	58.986	228.312
2007.	174.749	63.405	238.154
2008.	172.372	71.233	243.605
2009.	174.988	56.176	231.165
2010.	196.913	37.761	234.674
2011.	208.183	37.761	245.944
2012.	189.584	27.058	216.642
2013.	185.338	22.881	208.219
2014.	175.549	19.080	194.629
2015.	163.227	19.794	183.021

Od 2011.godine ukupan broj klasiranih goveđih trupova opao je sa 245.944 na 183.021 u 2015.godini. Od ukupno 183.021 klasiranih goveđih trupova, 163.227 ih je iz domaćeg uzgoja, a ukupna masa goveđih trupova iznosi 42.031 tona. (Tablica 4.)

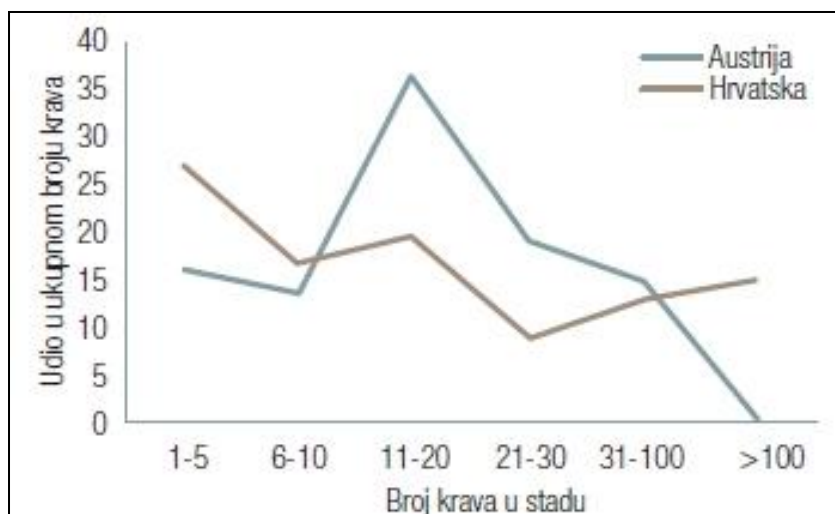
Procjenjuje se kako Hrvat godišnje pojede 10 kg goveđeg mesa, dok je potrošnja mesa u zemljama Europske Unije oko 16 kg po stanovniku godišnje. Da bismo ostvarili veću proizvodnju, potrebno je potaknuti suradnju između primarnih proizvođača i prehrambene industrije. Iako je zabilježen smanjen broj klasiranih goveđih trupova i manja proizvodnja mesa u posljednjih desetak godina, prema FAO procjenama, Republika Hrvatska ima potencijal rasta od 35 % u idućih deset godina.

4. Osvrt na dosadašnju proizvodnju

U 2015. godini na hrvatskim policama nalazi se više od 45 % uvezenog mlijeka, a uvoz se pojačao otkako su otkupne cijene pale na čak 0,18 lipa po litri. Hrvatska nema dovoljno iz domaćih izvora kako bi pokrila vlastite potrebe, a kako je na stranom tržištu zabilježen višak od čak 3 milijarde litara mlijeka, prisiljeni smo i dalje uvoziti velike količine mlijeka. Ovakvo stanje u proizvodnji mlijeka nikako ne zadovoljava s obzirom da smo osamdesetih godina u ekstenzivnim uvjetima ostvarivali i preko milijun tona mlijeka u proizvodnji.

Prije dvadesetak godina proizvodnja goveđeg mesa bila je jedna od najvažnijih poljoprivrednih grana i 50 % proizvodnje izvozilo se na tržište EU gdje je hrvatska mlada junetina tzv. 'baby beef' bila nadaleko poznat proizvod. Danas se najveći broj goveda izvozi u Egipat i Libiju, a najviše tovnih goveda posljednjih desetak godina uvozili smo iz Rumunjske. Nakon ratnog razdoblja hrvatsko govedarstvo teško se oporavljalo, a depopulacija ruralnih krajeva, industrijalizacija proizvodnje, usklađivanje sa EU i zanemarivanje manjih gospodarskih objekata dodatno su usporili razvoj naše govedarske proizvodnje. (A.Ivanković,2012.) Zato je danas u bruto domaćem proizvodu udio govedarstva u poljoprivredi nizak i iznosi tek 13 % od kojih 7 % otpada na proizvodnju mlijeka, a 6 % na toвно govedarstvo. Unatoč svemu, u proizvodnji mesa i mlijeka vidljivi su pomaci koji su ostvareni zahvaljujući novim sustavima klasiranja trupova, registriranja i označavanja životinja.

Broj krava u Hrvatskoj je u razdoblju od 2006. do 2015. godine opao za oko 66.000 grla, što nam govori kako bi Hrvatska trebala s obzirom na svoj potencijal imati za oko 150.000 krava više nego što ih danas ima. Hrvatsko govedarstvo sačinjeno je ponajviše od stada sa 1-5 krava, a prema podacima HPA 99,21 % farmi uzgajalo je više od 50 krava, dok je samo 0,24 % farmi posjedovalo više od 100 krava. Kako je struktura uzgajatelja i dalje većinom sastavljena od manjih gospodarskih objekata, njihova održivost u naprednim sustavima proizvodnje i na konkurentnom tržištu vrlo je upitna.

Grafikon 2. Usporedba veličine stada u RH i Austriji

(<http://www.agroklub.com/stocarstvo/usporedbe-austrijskog-i-hrvatskog-sustava-govedarstva/9209/>)

Iako se postupno smanjivao ukupan broj krava, u isto vrijeme povećavao se broj krava pod kontrolom mliječnosti. Slična situacija prati i zemlje Europe, pa je tako primjerice broj krava u Austriji zadnjih pedeset godina smanjen za više od 30 %. Zabilježen je i pad broja muznih krava iz čega proizlazi kako je na farmama sa suvremenom muznom opremom povećan kapacitet proizvodnje po grlu, a smanjen je ukupan broj krava po stadu kako bi proizvodnja bila ekonomski više isplativija. Proizvodnja mesa u ovom slučaju smanjena je na račun smanjenja broja krava, jer je i manje teladi koja se koristi za tov. Unatoč tome što Hrvatska teži proizvodnim sustavima kakvi su prisutni u zemljama EU, još uvijek trenutna razina proizvodnje ne zadovoljava domaće potrebe za mlijekom. (HPA, 2016.)

5. Plan razvoja govedarske proizvodnje

U posljednjih deset godina broj gospodarstava koja daju mlijeko u otkup opao je za oko dvije trećine, a broj krava je 2012.godine pao ispod 200.000 grla, stoga je Ministarstvo ponovo pokrenulo državni program u razdoblju od 2014. do 2020.godine. Program ruralnog razvoja RH za razdoblje 2014. – 2020. vrijedan je oko 2.4 milijarde eura, a počeo se stvarati još 2012. godine te je službeno poslan na odobrenje 16. srpnja 2014. godine. U studenom 2013.godine predložene su kratkoročne mjere za poboljšanje stanja u sektoru govedarstva, a kao najveće probleme govedarstva Ministarstvo je istaknulo nedostatak poljoprivrednog zemljišta, smanjenje broja goveda i nedostatak goveda za tov. Neka od mogućih rješenja provođenje su natječaja za dodjelu poljoprivrednih zemljišta, stručna savjetovanja proizvođača, jačanje mladih poljoprivrednika i poboljšanje u tehnologiji i genetici kvalitetnijih goveda.

Ciljevi Programa ruralnog razvoja su jačanje konkurentnosti, povećanje proizvodnje mlijeka i mesa, razvoj poluekstenzivnih sustava proizvodnje i povećanje proizvodnje izvornih pasmina RH. Također je cilj osigurati kvalitetnu komunalnu i društvenu infrastrukturu kako bi ruralna područja ponovo mogla biti poželjna mjesta za život i rad. (Program ruralnog razvoja za razdoblje 2014. – 2020.)

Neke od mjera kojim će se nastojati ostvariti postavljeni ciljevi su prenošenje znanja poljoprivrednom stanovništvu kako bi pozitivno utjecali na razvoj ruralnih krajeva i konkurentnost naše poljoprivrede. Edukacija poljoprivrednika će se financirati novčanim sredstvima iz fondova Europske Unije. Ovim Programom omogućuje se potpora za ulaganje u poljoprivredna gospodarstva, tj. za gradnju novih objekata za životinje ili kupnju poljoprivredne mehanizacije. Također, omogućuje se potpora za fizičke ili pravne osobe koje se namjeravaju baviti preradom proizvoda, primjerice preradom mesa i jaja ili opremanjem objekata za preradu mlijeka, kao i mladim poljoprivrednicima (između 18 i 40 godina) koji pokreću novu poljoprivrednu djelatnost u ruralnim područjima.

HPA je glavna institucija u Republici Hrvatskoj zadužena za obavljanje poljoprivrednih djelatnosti i prenošenje informacija i analiza Ministarstvu poljoprivrede i drugim državnim

tijelima kako bi se određeni programi i postojeće mjere mogle lakše provoditi. Slične institucije djeluju i u zemljama razvijenog stočarskog sektora EU. Glavni ciljevi HPA su primjenjivati najnoviju tehnologiju i alat u poslovanju, te edukacija hrvatskih poljoprivrednih proizvođača o najnovijim saznanjima u modernom stočarstvu. HPA je značajna tehnička i stručna potpora prilikom provedbe državnih programa, te će na taj način u budućnosti pomoći investitorima povoljnije iskoristavati sredstva Europskog fonda za ruralni razvoj (EFRD). (Strateški plan HPA za razdoblje 2014. – 2016., 2013.)

Slika 3. Stočarski sajam (Gudovac, 2015.)

(<http://www.hpa.hr/gudovac-2015/#prettyPhoto/40/>)

Mnogi mladi poljoprivrednici doprinose uspješnoj provedbi Programa objavljujući informacije o radu i mjerama Programa na društvenim mrežama pomoću kojih je danas lakše doći do manjih poljoprivrednih proizvođača. Koliko će se mjere državnog programa uspješno primjenjivati u stočarskom sektoru, tek će se vidjeti u predstojećem razdoblju.

6. Zaključak

Govedarstvo kao stočarska grana trebala bi u ukupnom udjelu poljoprivrede sudjelovati sa bar 40% kako je i bilo u razdoblju prije Domovinskog rata. S obzirom da posjedujemo sve prirodne uvjete za uzgoj goveda i stočne hrane, zaključujemo kako je potencijal hrvatskog govedarstva dvostruko veći. Velika gospodarska vrijednost goveda očituje se time što je u stanju dati deset puta više u proizvodnji od svoje početne vrijednosti. Danas je prisutna ogromna konkurencija ne samo na svjetskom nego i na europskom tržištu, a da bismo sačuvali svoju prepoznatljivost u svijetu globalizacije, trebamo ponajprije sela održavati živim. Treba biti svjestan toga kako su mali stočari okosnica našeg govedarstva i glavna pokretačka snaga kojoj treba osigurati stabilne tržišne uvjete. Jedino rješenje da se hrvatsko govedarstvo oporavi je organizacija tržišta uz pomoć države i hrvatskih udruga goveda. Država je ta koja bi uzgajivačima trebala moći osigurati poljoprivredna zemljišta, a uzgajivači uzajamno dati u skladu s tim velike količine mesa i mlijeka dostatne za vlastite potrebe i konkurentne na tržištu. Svi poljoprivredni stručnjaci bi i dalje trebali raditi na osposobljavanju i savjetovanju malih uzgajivača. Manje uzgajivače treba upoznati sa današnjim tržištima uvodeći ih postupno u nove tehnologije kakvim se danas koriste zemlje Europske Unije. Mlijeko sa hrvatskih farmi, paški sir, domaća telad za proizvodnju mesa i uvođenje autohtonih pasmina goveda danas su budućnost.

7. Popis literature

1. Bošnjak M. (2016.): Govedarstvo u svijetu-izgledi za 2016.godinu, 11.07.2016.
<http://www.agroklub.com/stocarstvo/govedarstvo-u-svijetu-izgledi-za-2016-godinu/22557/>
(pristupljeno: 20.8.2016.)
2. Caput, P. (2003): Govedarstvo Hrvatske i inozemni trendovi. Stočarstvo 57, 203-216.
2. Caput, P., Ivanković, A., Konjačić, M. (2005.): Koncept uzgojnih programa u govedarstvu Hrvatske. Stočarstvo, 59, 6, 465-476.
3. Ivanković, A. (2011.): Prilagodba govedarstva Hrvatske gospodarskom okruženju. 48. hrvatski i 8. međunarodni simpozij agronoma, 17. – 22. veljače 2013., Dubrovnik, Hrvatska. S. 1-11.
4. Kovač, M., Salaj, B. (2011.): Neiskorišteni gospodarski potencijal hrvatskog govedarstva. Agroklub. <http://www.agroklub.com/stocarstvo/neiskoristeni-gospodarski-potencijal-hrvatskog-govedarstva/4986/> (pristupljeno, 20. 8. 2016.)
5. Tadić, M., Cvitković, D., Pavlak, M. (2008.): Strukturne promjene u hrvatskom govedarstvu (makroekonomska analiza). Stočarstvo, 62, 3, 191-204.
6. Zagorec, D. (2009.): Utjecaj upravljanja na gospodarske učinke obiteljskih mliječnih farmi. Stočarstvo, 63, 1, 3-33.
7. *** Državni zavod za statistiku (podaci za razdoblje 2006. – 2015.): Ukupan broj goveda svih kategorija, ukupan broj krava (<http://www.dzs.hr/>, datum pristupa: 1.9.2016.)
8. ***Hrvatska poljoprivredna agencija ('Hrvatski stočarski centar' do 2007.godine): Godišnja izvješća od 2006. do 2015.godine

9. *** Hrvatska poljoprivredna agencija (2013.): Strateški plan Hrvatske poljoprivredne agencije za razdoblje 2014. – 2016. Zagreb.
10. *** Ministarstvo poljoprivrede, Uprava za upravljanje EU fondom za ruralni razvoj, EU I međunarodnu suradnju (2015.): Program ruralnog razvoja Republike Hrvatske za razdoblje 2014. – 2015. Zagreb (2014HR06RDNP001)
11. *** Hrvatska poljoprivredna agencija (2013.): 100 godina organiziranog uzgojno selekcijskog rada u stočarstvu Hrvatske. Križevci (ISBN 978-953-6526-57-4)
12. *** MPŠVG (2004.): Operativni program razvitka govedarske proizvodnje u Republici Hrvatskoj. Zagreb
13. *** MPŠVG (2008.): Izmjene i dopune Operativnog programa razvitka govedarske proizvodnje u RH. Zagreb
14. *** Udruga za tov i uzgoj junadi (2010.): Teza govedarstva. <http://baby-beef.hr/Govedarstvo-i-suvremena-postignuca>. (pristupljeno: 5.7.2016.)
15. *** Županijska skupština Koprivničko-križevačke Županije (2007.): Informacija o stanju u stočarstvu s osvrtom na provedbu nacionalnih programa razvoja govedarske i svinjogojske proizvodnje na području Koprivničko-Križevačke županije u 2007. godini.

8. Sažetak

Govedarsku proizvodnju RH prate negativni trendovi u razdoblju od 2006. do 2015.godine što se očituje sve nižim brojem goveda, te niskom proizvodnjom mlijeka i mesa. Manji gospodarski objekti i farme nisu u stanju proizvoditi dovoljno za domaće tržište, pa smo prisiljeni uvoziti meso, mlijeko i živa grla za tov. Nismo konkurentni na tržištu i sve više postajemo ovisni o uvozu i stranom kapitalu. Budućnost hrvatskog govedarstva bi stoga trebali biti domaći proizvodi na tržištu, manji poljoprivrednici i tehnologija na razini zemalja EU.

Ključne riječi: tržište, uvoz, meso, mlijeko

9. Summary

Cattle production in Republic of Croatia is accompanied by negative trends during the period from 2006. to 2015. which is evident by decreasing number of cattle and low milk and meat production. Smaller enterprises and farms are not able to produce enough for domestic market, so we are forced to import meat, milk and live animals for fattening. We are not competitive on the market and we become more dependent on import of cattle and foreign capital. The future of Croatian cattle production should be domestic products in the market, smaller farmers and technology at the level of EU countries.

Key words: market, import, meat, milk

10. Popis grafikona

1. Grafikon 1. Pasminka struktura ukupnog broja krava (HPA,2015.)	5
2. Grafikon 2. Usporedba veličine stada u RH i Austriji	16

11. Popis slika

1. Simentalsko govedo na Jesenskom međunarodnom bjelovarskom sajmu	6
2. Slavonsko-srijemski podolac-Zlatni Lug	9
3. Stočarski sajam (Gudovac, 2015.)	18

12. Popis tablica

1. Tablica 1. Broj utovljene junadi iz domaćeg uzgoja i uvoza (HPA,2004./08.)	3
2. Tablica 2. Ukupan broj goveda u razdoblju od 2006.do 2015.godine (DZS-HGK,HPA; 2006./2015.)	4
3. Tablica 3. Ukupna proizvodnja mlijeka u RH od 2006. do 2015.godine (HPA, 2006./2015.)	12
4. Tablica 4. Broj klasiranih govedih trupova u razdoblju od 2006. do 2015.godine (HPA, 2006./2015.)	13

TEMELJNA DOKUMENTACIJSKA KARTICA

Sveučilište J.J. Strossmayera u Osijeku

Poljoprivredni fakultet u Osijeku

Završni rad

GOVEDARSKA PROIZVODNJA U REPUBLICI HRVATSKOJ OD 2006. DO 2015. GODINE

Ana Bukić

Sažetak: Govedarsku proizvodnju RH prate negativni trendovi u razdoblju od 2006. do 2015. godine što se očituje sve nižim brojem goveda, te niskom proizvodnjom mlijeka i mesa. Manji gospodarski objekti i farme nisu u stanju proizvoditi dovoljno za domaće tržište, pa smo prisiljeni uvoziti meso, mlijeko i živa grla za tov. Nismo konkurentni na tržištu i sve više postajemo ovisni o uvozu i stranom kapitalu. Budućnost hrvatskog govedarstva bi stoga trebali biti domaći proizvodi na tržištu, manji poljoprivrednici i tehnologija na razini zemalja EU.

Ključne riječi: tržište, uvoz, meso, mlijeko

CATTLE PRODUCTION IN REPUBLIC OF CROATIA FROM 2006. TO 2015.

Summary: Cattle production in Republic of Croatia is accompanied by negative trends during the period from 2006. to 2015. which is evident by decreasing number of cattle and low milk and meat production. Smaller enterprises and farms are not able to produce enough for domestic market, so we are forced to import meat, milk and live animals for fattening. We are not competitive on the market and we become more dependent on import of cattle and foreign capital. The future of Croatian cattle production should be domestic products in the market, smaller farmers and technology at the level of EU countries.

Key words: market, import, meat, milk

Datum obrane: